

Ústní jednání a slavní rétoři v historii Nejvyššího soudu USA

Martin Dostál*

Abstrakt: V úvodu se autor věnuje popisu monumentální budovy Nejvyššího soudu a problematice ústního jednání před tímto soudem v současnosti. Soud nařizuje ústní jednání v 80–90 případech ročně a jde o jedinou viditelnou možnost procesu pro veřejnost a zároveň příležitost pro soudce klást otázky přímo advokátům. Argumentační procedura zároveň umožňuje soudcům zjišťovat sílu názorů na projednávaný případ, zastávanou ostatními soudci. Před rokem 1849 bylo ústní jednání neomezené; trvalo několik dní a přitahovalo značné zástupy zájemců. Jádrem článku je věnováno velkým řečníkům 19. století, vedených Danielem Websterem, jedním z nejvíce oceňovaných advokátů této éry a vůdčím ústavním expertem své generace s velkým vlivem na legendární Marshallův soud. Roku 1816 Webster vášnivě argumentoval na podporu své alma mater, případu Dartmouth College v. Woodward. Legislativa státu New Hampshire přijala zákon, který změnil Dartmouthskou kolej na státní instituci. Nejvyšší soud Spojených států rozhodl ve prospěch Webstera a Dartmouthské koleje. Na přelomu 21. století dochází ke znovuobnovení rétorických studií, zvláště v americkém systému porotního soudnictví a procesu s klíčovou rolí právníků jako velkých řečníků. Důvodem je ve 20. století znovuobjevená důležitost jazyka (obrat k jazyku) a přesvědčování v medializovaném světě, se zaměřením na široké variace právníké rétoriky a její důsledky.

Klíčová slova: ústní jednání, rétorika, řečníci, argumentační proces, Marshall of the Court, Clerk of the Court, Solicitor General, americký systém porotního procesu

1. Ústní jednání v budově Nejvyššího soudu Spojených států v současnosti

Jednou z nejzajímavějších atrakcí (i pro právní laiky), kterou veřejný život ve Spojených státech nabízí, je ústní jednání před Nejvyšším soudem – tzv. *oral arguments*. Jde o jedinou viditelnou a veřejnosti přístupnou část rozhodovacího procesu tohoto soudu.¹ Je k tomu příležitost po 14 týdnů každý rok (dva týdny v měsících od října do dubna včetně) v soudní síni Nejvyššího soudu (*courtroom*). V týdny, kdy soud zasedá, se tak děje v pondělí, úterý a ve středu a každý den soud vyslechne čtyři kauzy.

Návštěvník přistupuje k budově Nejvyššího soudu, kde tento nejmocnější soudní orgán amerického ústavního systému sídlí od roku 1935. Hlavní architekt Cass Gilbert (stavbu ale dokončil jeho syn Cass Gilbert, Jr. a John R. Rockart) zvolil korintský styl klasické řecké architektury, aby budova harmonicky doplňovala kongresové stavby na *Capitol Hill*. Za základní materiál byl zvolen mramor; pro exteriér je užít čistě bílý mramor z lomu ve Vermontu, krémový alabamský mramor je ve vstupní hale, na hlavních poschodích a většině zdí, mramor v barvě slonoviny byl dovezen ze Španělska, aby zdobil hlavní jednací síň, a sloupy jsou z italského mramoru. Na počátku širokého mramorového schodiště, vedoucího od oválného náměstí s lavičkami a fontánou k hlavnímu vchodu (*main entrance*)

* JUDr. Martin Dostál, Ústavní soud České republiky. E-mail: Martin.Dostal@usoud.cz.

¹ Samozřejmě záleží na zájmu o jednotlivé případy. Na některé, ostře sledované, je třeba se postavit do fronty až o den dříve a přenocovat před budovou Nejvyššího soudu. Přístup veřejnosti může být v takových kauzách omezen například jen na prvních čtyřicet čekajících.

na západní straně, se nacházejí sochy (autorem je J. E. Fraser), představující dvě sedící postavy. Nalevo je socha ženy, zobrazující kontemplaci spravedlnosti a napravo mužská postava, reprezentující strážce autority práva. Na architrávu podpíraném vysokými kórintskými sloupy je vepsáno motto „*Equal Justice Under Law*“ a nad ním se nachází trojúhelníkový pediment se soškami, v jejichž centru se nachází Spravedlnost na trůnu, chráněná Mocí a Řádem; scénu doplňují postavy, představující poradní sbor (*council*) a výzkum (*research*), dílo Roberta Aitkena.²

Centrum soudu je situováno do prvního patra. Návštěvníka ohromí hluboké, až kostelní ticho v těchto rozlehlých prostorách. Soudci po přestěhování ve třicátých letech minulého století žertovali, že by vysokým stropům a celkové atmosféře nejlépe odpovídalo, kdyby zde jezdili na slonech, pomalu a úctyhodně jako maharádžové. Ve velké hale (*Great Hall*; hlavní koridor) jsou vystaveny busty dřívějších předsedů – *Chief Justices* a mohutné dubové dveře otevírají vstup do hlavní jednací místnosti (*Court Chamber*), obklopené 24 sloupy ze Sienského mramoru (*Liguria*). V této místnosti se rovněž nacházejí figury zobrazující důstojnost práva a moc vlády sochaře Adolpha A. Weinmana a tablo reprezentující přijetí Listiny práv (*Bill of Rights*), často zaměňované se scénou předání Deseti přikázání (*Ten Commandments*). Na pravé straně z pohledu příchozího je situována Weinmanova sochařská scéna historických zákonodárců předkřesťanského období (Meni, Chamurabbi, Mojžíš, Šalamoun, Lykurgos, Solón, Drakont, Konfucius a Augustus, spolu s postavami Slávy a Historie), naproti jsou slavní *lawmakers* křesťanské éry (Justinián, Karel Veliký, král Jan, Svätý Ludvík, Grotius, Blackstone, Marshall a Napoleon);³ na vše dohlížejí sochy reprezentující Svobodu, Mír a Filosofii. Dále zde vidíme Spravedlnost s okřídlenou figurou představující Božskou inspiraci, obklopenou Moudrostí a Pravdou. Jako varování jsou zde také sochy znázorňující korupci, pomluvu, podvod a despoticou vládu, které jsou poráženy symboly zobrazující bezpečí, harmonii, mír, milosrdenství a obranu hodnot – *Defense of Virtue*. Nábytek a monumentální, prohnutá soudcovská lavice, jsou z mahagonu. Tvar lavice do oblouku se datuje od roku 1972, do té doby byla rovná. Stalo se tak na příkaz předsedy Warrena Burgera, protože soudci na sebe hůře viděli a také se neslyšeli tak dobře a skákali si proto někdy do řeči. Soudce William O. Douglas tuto změnu nazval posměšně, že je důležitá „*asi jako boháčův pátý Cadillac*“. Honosná křesla soudců a soudkyň se dají upravit podle jejich velikosti, takže i malinká soudkyně Ginsburgová nepůsobí za lavicí ztraceně. Těžké závěsy vínové barvy za zády soudců slouží také k tomu, aby byla v místnosti dobrá akustika. Nalevo od lavice soudců je stůl pro funkcionáře zvaného *Clerk of the Court*, napravo má své místo *Marshal of the Court*.⁴

² Vchod z protilehlé východní strany, který hosté navštíví zřídka, je ozdoben dílem „Spravedlnost, strážce svobody“ (*Justice the Guardian of Liberty*) a sochař Herman A. McNeil zde vypracoval reliéfy mramorových figur představujících velké zákonodárce minulosti, Mojžíše, Konfucia a Solónu, obklopené skupinami, symbolizujícími prostředky prosazování práva.

³ V roce 1997 se na jednu z fresek zaměřili američtí muslimové, kteří upozornili na zákaz jakkoli zobrazovat proroka Mohameda. Nejvyšší soud odmítl sochu odstranit nebo přikrýt, ale snažil se v propagačních brožurách a jiných publikacích citlivě upozornit na tento problém, aby se nedotýkal náboženského citlivě věřících.

⁴ *Clerk of the Court* spolu s podřízenými úředníky spravuje veškeré listiny a dokumenty spojené s konkrétní kauzou, tedy pečuje o soudní rejstřík či věcnou komoru (*docket*), zahrnující podání, stížnosti, vyjádření a další materiály, adresované Nejvyššímu soudu. Distribuuje tyto texty jednotlivým soudcovským pracovištím, hlídá kalendář pro ústní jednání (*argument calendars*), vyzývá advokáty, stěžovatele a nižší soudy k provedení formálních úkonů a poučuje je o nich, pokud je to nutné. Jeho kancelář zaměstnává kolem třiceti úředníků a je dnes vybavena nejmodernější technikou. Disponuje také pečeti, na které je znak Nejvyššího soudu (*Seal of the Supreme Court*). *The Clerk of the Court* dlouho vykonával i to, co je od roku 1867 povinností vysokého úředníka zvaného *Marshal of the Court*. Jde o funkci zahrnující úkoly jakéhosi generálního manažera soudu, šéfa ochranné služby a osoby odpovědné za finance, k čemuž mu dopomáhá kancelář s téměř 250 zaměstnanci. Nejdívidelnější je však při

Naproti jsou stolky advokátů a bronzovým zábradlím je oddělena oblast pro veřejnost; na levé straně jsou červené lavice vyhrazené tisku a na pravé straně místa rezervovaná pro hosty soudců. Židle před těmito lavicemi patří asistentům a spolupracovníkům soudců a slouží také pro význačné návštěvníky. Stolky právních zástupců jsou opatřeny seříznutými husími brky, což slouží jako další připomínka slavné tradice, i když dnes již nikdo tímto nástrojem samozřejmě nepíše.

Vysocí úředníci soudu, *Marshall of the Court* a *Clerk of the Court*, oblečení v tradičním oděvu, se postaví každý k jednomu okraji podlouhlého mahagonového stolu soudců (*the bench*). Přesně v deset hodin dopoledne udeří maršál soudu o zem svojí ceremoniální holí a po starém způsobu zvolá silným a důstojným hlasem: „*Ctihodní, předseda a soudci Nejvyššího soudu Spojených států*“ (*The Honorable, the Chief Justice and the Associate Justices of the United States*). Tmavě rudé závěsy za čtyřmi grandiózními sloupy v soudní síni se rozhrnou a pomalým krokem vstoupí soudci, vždy po třech mezi jednotlivými sloupy. Jakmile usedají na svá místa, hřmí maršálův hlas: „*Slyšte, slyšte, slyšte, všechny osoby účastníci se jednání ctihodného Nejvyššího soudu Spojených států nechtě přistoupí blíže a dávají pozor, soud právě zasedá. Bůh ochraňuj Spojené státy a tento ctihodný soud*“ (*Oyez, Oyez, Oyez. All persons having business before the Honorable, the Supreme Court of the United States, are admonished to draw near and give their attention, for the Court is now sitting. God save the United States and this honorable Court*). Další úder maršálovy hole ukončuje tuto proklamaci a všichni se usadí.⁵

Při ústním jednání či argumentačním vystoupení se zástupci jednotlivých stran snaží výstižně shrnout svá písemná podání (*briefs*) a zdůraznit klíčové skutečnosti případu. Za každou ze stran smí hovořit jen jeden právní zástupce (*only one attorney for a side*), výjimky jsou připuštěny pouze v případě *amicus curiae*, zejména když jako „přítel soudu“ vystupuje *Solicitor General* a jeho úřad.⁶ Vystoupení právních zástupců je omezeno na půl hodiny, k soudcům se hovoří od stolku opatřeného světelnou signalizací; rozsvítí-li se číré světlo, zbývá řečníkovi pět minut a jakmile se rozsvítí červené, musí s proslovem ihned skončit, ledaže by mu některý ze soudců položil doplňující otázku. Povolení prodloužit vystoupení je uděleno zcela výjimečně. Hovoří se spatra, pravidla stanovují, že „*soud pohlíží nevládně na četbu připraveného textu*“ (*the Court looks with disfavor on oral argument read from a prepared text*) a tak si málokterý advokát dovolí takové *faux-pas*, i když výslovně zakázáno to není. Samozřejmě právním zástupcům nikdo nebrání pomoci si seznamem s poznámkami, aby řeč měla spád.

plnění svého navýsost ceremoniálního úkonu, když jako důstojný zřízenec zahajuje slavnou formulí „*Oyez, Oyez, Oyez*“ (podrobnosti dále v textu) zasedání Nejvyššího soudu.

⁵ *Oyez* je slovo, pocházející z francouzštiny, používané z tradičních důvodů místo anglického *hear ye*. Pochází ze středověké Anglie, kdy bylo užíváno pro dosažení ticha a pozornosti v soudní síni. Zahajovací křik (doslova *opening cry*) byl institucionalizován 2. února 1790 kvorem čtyř soudců Nejvyššího soudu. Soud tehdy také vybral prvního vyvolávače (*crier*) Richarda Wenmana, jenž následujícího dne zahájil první zasedání. Tuto funkci plnilo kolem třiceti vyvolávačů, než ji převzal roku 1962 maršál.

⁶ Samotné Spojené státy (*the U. S. Government*) jsou stranou ve zhruba polovině kauz před Nejvyšším soudem (jako navrhovatel či odpůrce) a reprezentuje je právní zástupce Spojených států (*Solicitor General of the U. S.*) zvaný *government's lawyer* nebo „desátý soudce“ (*the tenth justice*), který jako součást ministerstva spravedlnosti (*the Justice Department*) také rozhoduje, proti čemu se federace odvolá, tedy zejména co nechá ústavněprávně přezkoumat. Úřad *Solicitor General* navíc vystupuje v mnoha případech, ve kterých je přezkoumávána pozice federální vlády jako účastníka v řízení před nižšími soudy. Výjimečně, v případech mimořádné důležitosti, se může v této pozici před Nejvyšším soudem objevit i jeho nadřízený, *Attorney General* (odpovídá funkci ministra spravedlnosti na kontinentu), jenž takto vystupoval před rokem 1870, než vznikla samotná funkce *Solicitor General*.

2. Zlatý věk advokátské rétoriky aneb argumentuje Daniel Webster a další

Čas vymezený pro argumentaci se v historii Nejvyššího soudu měnil (zkracoval), stejně jako atmosféra, spojená s touto událostí. Zejména v první polovině devatenáctého století, kdy před soudem vystupovali legendární řečníci jako Daniel Webster, Henry Clay, William Pinkney nebo Simon Greenleaf; ve druhé polovině století je doplnili Reverdy Johnson, William Evarts, Augustus Garland a Mathew Carpenter. Jednalo se o výrazné, svérázné jedince, kteří i svým zjevem budili emoce. Tmavovlasý, vášnivý Webster, zvaný „černý Dan“, charismatický Henry Clay, hrdý a arogantní William Pinkney, vždy výstředně oblečený. Zástupy washingtonských dam na ně chodily jako do divadla na slavné herce. V dobách, kdy neexistovalo rádio, televize ani kino, umělo publikum ocenit zajímavý soudní proces a dobré právnícké projevy (*good courtroom speech*). Dnes si stěží dovedeme představit, jakou sílu měly tehdy promyšleně vyřčené věty v projevu spatra, bez nápověd či čtecího zařízení. Mířili slova, inspirováni Démosthénem a Ciceronem (ale také velkými anglickými parlamentními řečníky strany *whigů* Burkem, Foxem a Sheridanem či *toryovcem* Pittem) předváděli divy rétoriky doprovázené výraznou gestikulací, a nebylo představitelné, že by byli přerušováni. Soudci naslouchali mlčky a trpělivě. Zasedání se odročovala a trvala klidně několik dní. Například v kauze *Charles River Bridge* argumentovali advokáti pět dnů po čtyřech hodinách; 19., 21., 23., 24. a 26. ledna 1837, podobně jako ve věci *Gibbons v. Ogden*, kdy Webster zahájil svoji řeč v 11 hodin dopoledne 4. února 1824 a mluvil nepřetržitě dvě a půl hodiny; poté se až do 8. února střídali další řečníci a argumentaci svým mocným hlasem uzavíral *Attorney General* William Wirt. Publikum v soudní síni napjatě hltilo výkony velkých rétorů a scéna neměla daleko k divadelním představením velmi dobré úrovně.

Ukažme si na slavném případě ve věci Dartmouthské koleje, kde legendární předseda Nejvyššího soudu John Marshall využil advokátské argumentace ve vztahu ke kontraktární klauzuli Ústavy (*contract clause*, čl. I. odd. 10 Ústavy – žádný stát nesmí uzavřít jakoukoli mezistátní smlouvu nebo přijmout zákon, porušující závazky ze smluv) k ochraně soukromých korporací před právem některého státu. Ctihodný reverend Eleazar Wheelock, zakladatel a první prezident Dartmouthské koleje, si přál, aby jej ve funkci nahradil jeho syn John Wheelock. To nebyl dobrý nápad, protože John byl od počátku v konfliktu se zbytkem vedení této instituce (*board of trustees*). Aby posílil svoji pozici, přesvědčil legislativu státu New Hampshire ke změně formátu školy z privátní na státní, veřejnou. *Dartmouth trustees*, kteří tak ztratili jakoukoli kontrolu nad přejmenovanou *Dartmouth University*, žalovali jejího představitele, sekretáře Williama H. Woodvarda a věc skončila až před Nejvyšším soudem. Ve věci *Dartmouth College (Trustees of) v. Woodward*, 4 Wheaton 518 (1819) soud vyslovil, že zakládací listinu krále Jiřího III. univerzity v New Hampshire (*Royal Charter from the Crown*), změněnou zákonem státu, je nutno považovat za smlouvu, chráněnou ústavou před státní legislativou („*the Royal Charter was a contract between the donors, the trustees and the Crown*“) a za neústavní označil zákon státu New Hampshire, odvolávající statut Dartmouthské koleje, aby školu změnil ze soukromé na veřejnou. Pokus státu změnit privátní školu na státní tedy nevyšel, soud zdůraznil, že výsadní listina je totéž co smlouva a jako taková může být měněna jen se souhlasem smluvních stran, nikoliv arbitrárním aktem státního zákonodárce („*the school's original charter is the same as a contract, which the state legislature could not arbitrarily change*“).⁷ Soudci Washington a Story sepsali vlastní odlišné stanovisko (*concurring opinion*) v dané

věci. Vědec Story podpořil Marshallovo východisko tím, že citoval několik autorit *common law*, podporujících přijatý závěr. Jen soudce Duvall, který za více než dvacet let u soudu nese-psal téměř nic, disentoval, ale bez odůvodnění.

Za Dartmouth College jednal jeden z nejlepších právníků a ještě lepších řečníků Ameriky, Daniel Webster, který často zastupoval vítěznou stranu před Nejvyšším soudem. Kolej byla jeho *alma mater*. Websterův projev vyvrcholil takto: „*Pánové, můžete tuto instituci zničit; je slabá, je to ve vašich rukou. Já ale vím, že to je jedna z mála svíci v literárním horizontu naší země. Můžete ji rozpustit. Ale když to uděláte, dávejte pozor na svoji práci! Budete muset uhasit, jedno po druhém, všechna světla vědy, která po více než jedno století vrhala svoji záři na celou zemi. Je to, pánové, jak jsem již řekl, jen malá škola, ale přesto existují lidé, kteří ji milují.*“ („*You must extinguish, one after another, all those great lights of science which, for more than a century have thrown their radiance over our land. It is, sir, as I have said, a small college – and yet there are those who love it*“). Posluchači byli hluboce dojati, mnozí hlasitě plakali a dokonce i John Marshall, který uměl zvládat sentimentální okamžiky, byl neobvykle pohnut. Pohled na Daniela Webstera byl prý nezapomenutelný. Rty se mu chvěly a ruce třásly emocemi; oči byly zalily slzami, jeho dunivý hlas občas vypovídal službu. Zdálo se, že má nejvíce práce sám se sebou – zvládnout nával citů v okamžiku, kdy bojuje za spravedlivou a pro něj drahou věc. Soudce Story vzpomínal, že nelze popsat slovy dojem, kterým Webster zapůsobil. Vždy před počátkem jeho proslovu bylo až minutové ticho, kdy se nikdo v sále neodvážil ani pohnout. Celé to mělo jakousi snovou atmosféru. Pak Webster začal. Kombinace brilantních právnických argumentů, hlubokého patosu, hereckých gest, rétorických pomlka různých hlasových poloh činila z výkonu velikého právníka nepřenositelnou záležitost.⁸

Ale svoji roli hrál také Marshall. Pro bystré advokáty byla radost s moudrým předsedou soudu spolupracovat a přednést svoji řeč, protože jej to opravdu zajímalo a s chutí se účastnil této intelektuální hry. Sám Daniel Webster popsal Marshalla při jednání soudu v kauze *Gibbons v. Ogden* (1824): „*Chief Justice Marshall psal vždy husím brkem, nepřevzal ten barbarický vynález ocelových per. A vždy, než začal právní zástupce argumentovat, předseda si pečlivě naostřil svůj psací nástroj, povyhrnul si rukávy taláru a pak zaměřil svoji pozornost na advokáta, který se chystal k projevu, jako by celou svojí bytostí vyjadřoval: Já jsem připraven, můžete začít. Nikdy jsem nebyl účasten větší intelektuální radosti, než když jsem přednášel o nějaké nové právní otázce před tímto velkým mužem, který si výkonu advokáta vážil a uměl skutečně naslouchat; a činil tak, jako když dítě saje mateřské mléko.*“⁹

⁷ Marshall tu také definoval korporaci, moderní formu podnikání, právní fikci, umožňující skupině lidí vystupovat jednotně po celém území Spojených států. Dříve se korporace používaly jen v případě velkých projektů budovaných v zájmu veřejnosti (banky, plavební kanály, železnice) a na jiné záležitosti se používala forma partnerství (*Partnership*), což bylo sdružení osob provozujících jistou obchodní činnost (kdo chtěl s tímto společenstvím uzavřít smlouvu, musel ji uzavřít se samostatnými společníky). Marshall napsal: „*Korporace je umělá a neviditelná bytost, existující jen z pohledu práva. Jejími typickými znaky je nesmrtelnost a individualita, lze-li to takto říci. Proto se posloupnost mnoha jednotlivců ji tvořících považuje stále za stejného člověka a může tak jednat jako samostatný jednatel.*“

⁸ Daniel Webster, zvaný mimo jiné „obhájce Ústavy“ (*Defender of the Constitution*) či „velký rétor“ (*Great Orator*) podporoval široký výklad federálních pravomocí (*broad powers for the national government*). Patřil mezi advokáty vítězné strany (*winning attorneys*) např. také ve slavných kauzách *McCulloch v. Maryland* a *Gibbons v. Ogden*. Říká se, že i známý Marshallův výrok v *McCulloch case* „*moc zdanit v sobě zahrnuje moc zničit*“ byl inspirován jím v *oral arguments*. Právník, rétor, politik (kongresman, ministr zahraničí za prezidentů Harrisona a Tylera, sám kandidát na prezidenta roku 1836) se velmi snažil zachovat jednotnou Unii a podřídil tomu ke konci života veškerý svůj vliv a talent v emotivních vystoupeních v Senátu Kongresu Spojených států. Seth Waxman, Solicitor General za Billa Clintona, o Websterovi říkal: „*V Pantheonu advokacie by nesešel. On byl samotný Zeus*“.

⁹ WARREN, Ch. *The Supreme Court in United States History*. Boston: Little and Brown, 1923.

Je zřejmé, že Webster a další rétoři té doby argumentovali před soudci jako před porotou, což je dnes nepřipustné. Připomeňme, že americký právní systém je mnohem více zaměřen na spor stran (*adversarial*), ať již ve formě trestního řízení mezi státem a jednotlivcem, nebo v civilním sporu, než je tomu v kontinentálním právním systému. Soudce je v americkém systému nestranným nadřazeným dohlížitelem nad stranami, které v procesu před porotou předepsaným způsobem vlastně sami zjišťují, kde je pravda či vina v dané věci, než aby jako většina evropských soudců hrál roli toho, kdo vlastně v konečné platnosti rozhoduje. To historicky vzniklo s nedobrymi zkušenostmi amerických kolonistů s orgány britské monarchie, což v nich vyvolalo hlubokou nedůvěru ve vládu, právníky a tehdejší soudy. Spíše než založit všemocné soudnictví, preferovali tedy nalézat právo pomocí střetu oponentů v soudní síni, za řízení soudce a dozoru veřejnosti. Porotě však náleží rozhodovat jen o faktech případu (*questions of fact*), nikoli o právu, to je věcí soudce.¹⁰

3. Moderní analytická a racionální argumentace, bez ozdob a emocí

Velcí řečníci a jejich výkony odešli spolu s devatenáctým stoletím, ale lámat se to začalo už v jeho polovině. Přišlo období „zvědečtění“ práva a různých technických pomůcek a vynálezů, které pomáhají právníkům v jejich suché, mnohdy cynické argumentaci. Změnil se charakter odborného projevu – přesvědčení se již nerodí v konfrontaci alternativních názorů a v umění přesvědčit posluchače, ale na základě analýzy empirických faktů a racionálním úsudku. Nikdo už nemusí nosit v hlavě spoustu informací a nepotřebuje, ale hlavně ani neumí citovat v originále dlouhé pasáže z děl slavných básníků a prozaiků. Mnozí advokáti by se možná nestyděli a rádi by si pomohli dojímavým rétorickým výkonem, ale jak řečeno, zkrátka to neumějí a když se o to pokusí, působí většinou směšně. Dnes se obdiv elit přesunul jednoznačně do oblasti psané vědecké argumentace, kde je oceňována spíše než originalita intelektuální přetíženost textu a předstírání rozsáhlých znalostí pomocí citací, čímž se autor zároveň vyhýbá plagiátorství, což je považováno za největší vědecký prohřešek. Ostatně k čistě odbornému a stroze vědeckému přístupu vybízí i moderní *Guide for Counsel* (volně přeloženo „Doporučení pro právního zástupce“), ve kterém *Clerk of the Supreme Court* radí advokátům-nováčkům před soudem: „*Nejvyšší soud není porota, kterou se klasický procesní právník (trial lawyer) snaží přesvědčit pomocí faktů a emocí. U tohoto soudu by se ale měl právní zástupce snažit argumentovat jen pomocí právních teorií*“ („*At this Court, counsel should try to persuade the Court by arguing legal*

¹⁰ Pronikavý advokát Clarence Darrow napsal v polovině třicátých let minulého století svěží dílko *Jak si vybrat porotu (How to Pick a Jury)* z hlediska národnostního, náboženského přesvědčení, sociálního statusu a pohlaví. Dnes je mnoho věcí sice trochu jinak, ale stále jde o poučnou doporučení zkušeného obhájce, který musí být také dobrým psychologem, i když politicky korektní v dnešním smyslu vzato to příliš není. Darrow jednoznačně doporučoval jako vhodného porotce (z pohledu advokáta, který usluje o osvobození svého klienta) Ira, který je citově založený a vidí se sám na místě obžalovaného; obecně mu stojí naroveň muž, který se rád směje. Angličan není tak vhodný jako Ir, ale tradičně uctívá právo jednotlivce a neobává se říct, co si myslí. Z hlediska církve je nejméně vhodný do poroty luterán, zejména ze Skandinávie, ten vždy obžalovaného odsoudí, podobně jsou na tom kalvinisté (presbyteriáni) a baptisté. Z protestantů stojí za pokus dle Darrowa jen dobročinní metodisté a vhodní jsou prý také židé, když jim nekladete mnoho otázek. Nikdy do poroty nebrat boháče, ti obviněného osvobodí, jen když je obviněn někdo jim podobný. K ženám, které se v Darrowově době mohly stát nově také porotkyněmi, uvedl, že se nafukují, jak důležitá úloha jim byla svěřena, a naivně věří, že změní svět k lepšímu. Přitom jejich koště nenechá jako v domácnosti ani v nejtmařších zákoutích životních osudů nějaké smítko. Darrow konstatoval, že pokládá za štěstí ukončit svoji kariéru, když do porot pronikly ženy; v současné době by taková věta ukončila jakékoli jeho ambice tak jako tak.

theories“).¹¹ Tedy soustředit se pouze na právní, nikoliv teatrální a emocionální stránku případu. To je však obvykle jen ozdobný nátěr a vědecky znějící výmluva pro nudné vystoupení (proto publikum tak číhá na různé vtípné poznámky a otázky soudců). Právo ale není samá logika a racionalita, ale také originalita, intuice a emoce, jako koření dobrého jídla. Dan Webster, John Marshall a právníci jejich doby to věděli a věděl to ještě Oliver Wendell Holmes. Po nich již přišli právníci, z nichž nejlepší to jenom nějak tuší.¹²

S rostoucím počtem případů, kterými se soud musel zabývat, se muselo přikročit k časové limitaci jednotlivých vystoupení. To již byly počátky popsaneho procesu, kdy kvantita vytlačuje kvalitu. Od roku 1848 byly k dispozici maximálně dvě hodiny pro zástupce každé ze stran (dva soudci, James Moore Wayne a Levi Woodbury otevřeně proti tomuto směru vývoje disentovali), ve dvacátých letech dvacátého století se to snížilo na jednu hodinu, v jeho polovině se rozlišovaly složitější případy, kdy byla povolena jedna hodina argumentace (kauzy zařazované do tzv. *regularly docket*) a jednodušší věci s půlhodinou na proslov (*summary docket*); současných třicet minut pro všechny platí od roku 1970.¹³ Výjimečně může soud tuto lhůtu prodloužit, například ve věci *United States v. Nixon* (1974) byly povoleny tři hodiny a v případě *Bowser v. Synar* (1986) hodiny dvě.

4. Význam a podstata „oral arguments“ u Nejvyššího soudu Spojených států

Otázkou je přínos ústních jednání pro závěr, který soudce nakonec zaujme. Slavný Holmes říkal, že jeho názor na věc nebyl nikdy změněn (*was never altered*) v průběhu *oral arguments*. Pozorovatelé soudu podotýkají, že většina soudců má již dávno před vystoupeními svůj názor na konkrétní případ hotový a těžko je může nějaký advokát zvíkat; tím spíše, že dnes již neargumentuje nikdo podobný Danu Websterovi nebo Henrymu Clayovi.¹⁴ Mnozí soudci však považují čas strávený při *oral arguments* za velmi užitečný. Soudce Brennan tvrdil, že jeho pochopení věci krystalizuje právě při ústních jednáních, podobně Sandra Day O'Connorová konstatovala, že při nich syntetizuje různé názory;

¹¹ *Guide for Counsel in Cases to be Argued Before the Supreme Court of the United States* (Oct. Term 2006) 10.

¹² Kdyby Websterovi řekli, že má na projev jen půl hodiny, že mu do něj budou soudci skákat dotazy a že by měl ovládat své city a argumentovat jen odborně, asi by odpověděl, že se cítí jako ušlechtilý dostihový kůň, kterému svázali nohy, zakázali ržát, ale zato jej pobízejí bičikem k velkému výkonu. Ale i ve dvacátém století se vyskytli vynikající rétoři. K Websterovu emocionálnímu stylu se nejvíce blížil John Davis. Soudce Lamar o něm řekl, že měl tak perfektně připravenou a logicky provázanou řeč (*a perfect flow of language*), že ho soudci nepřerušovali otázkami, i když se to mnohdy přímo nabízelo. Také slavný Robert Jackson uměl nejen skvěle mluvit při *oral arguments*, a později už jako soudce také psát čitelná a inteligentní odůvodnění; to vše navzdory skutečnosti – nebo spíše díky ní, že nikdy nezískal úplné formální vzdělání na právnické vysoké škole. Výtečným advokátem byl i současný předseda John Roberts. Měl dva zvyky, jeden praktický a druhý psychologický. Svoji řeč nejdříve zkusmo přednesl před některým vzdělaným a bystrým přítelem, ale neprávnickem. A po příchodu k Nejvyššímu soudu vždy pohladil sochu Johna Marshalla v přímě; pro štěstí a inspiraci.

¹³ *The Rules and Orders of the Supreme Court of the United States No. 53* (Dec. Term 1848); *Revised Rules No. 26* (1925); *Rules No. 44* (1970).

¹⁴ K nejvýznamnějším právníkům, nejčastěji argumentujícím před Nejvyšším soudem ve 20. století, patřili kromě Thurgooda Marshalla již zmíněný John W. Davis a Lawrence Wallace. Davis, známý svojí kandidaturou na prezidenta (poražený Calvinem Coolidgem), byl také velvyslancem ve Velké Británii a účastníkem Pařížské mírové konference 1919. Před Nejvyšším soudem vystupoval ve 140 případech, což byl na dlouhou dobu rekord, než jej koncem století překonal zmíněný L. Wallace. Davis například uspěl před slavné *Steel case* z roku 1952, před koncem své kariéry se v kauze *Briggs v. Elliott* (1954) související s případem *Brown v. Board of Education*, neúspěšně střetl s Thurgoodem Marшалlem. „Specialisté“ na argumentaci před Nejvyšším soudem již dnes neexistují (*Supreme Court bar* má mnoho členů), což neznamená, že neexistují advokáti výborně obeznámení s judikaturou a procesem před touto nejvyšší instancí, ale málokdy se stane, že ten stejný právní zástupce zde vystupuje častěji než jednou, dvakrát do roka; samozřejmě s výjimkou právníků z úřadu *Solicitor General*.

Potter Stewart říkal, že nikdy neví o případu tolik, jako když opouští soudní lavici po *oral arguments*. Předseda Hughes konstatoval, že mu ušetří spoustu času, který by musel věnovat studiu materiálů a pro konfrontačně založeného Antonina Scaliu byla tato vystoupení příležitostí, jak právním zástupcům položit „těžké otázky (*hard question*), které případ vyvolává“ (z čehož měli advokáti velkou radost). Snad nejzajímavěji popsal to, co se při *oral arguments* děje, soudce Kennedy: „*Jde o to, že soud konverzuje sám se sebou – skrze zprostředkování přes právní zástupce stran.*“ („*the Court is having conversation with itself through the intermediary of the attorney*“). Podobně se vyjádřil také Stephen Breyer: „*Jedná se o sokratovský dialog mezi soudci prostřednictvím advokáta*“ („*a Socratic dialogue between Justices and counsel*“). To je dáno také poměrně značnou izolovaností jednotlivých soudců od svých kolegů u Nejvyššího soudu, což vede k využití prostoru veřejného jednání k diskusi a třibení názorů.

Někteří soudci tak rádi přerušují vystoupení otázkami, kterými chtějí nejčastěji upozornit na některou slabinu v argumentaci, jiní to ale nedělají, nebo to dokonce přímo nesnášejí. K prvním patřil již zmíněný soudce Scalia nebo soudkyně Ginsburgová, často se také dotazovala Sandra Day O'Connorová nebo Thurgood Marshall. Typicky akademické jsou často dotazy soudců, kteří dříve pracovali jako profesori na právnických fakultách na plný úvazek (Scalia, Breyer, Ginsburgová, Kaganová); začínají obvykle takto: „*Představme si, že...*“ nebo „*Co se stane, když...*“, „*Předpokládejme...*“ („*What if*“, „*Suppose that*“...). Na druhou stranu například soudce Thomas se velmi zřídka na něco zeptá. Někteří liberální pozorovatelé soudili, že Clarence Thomas není asi dost bystrý na to, aby okamžitě reagoval na nějaký problém, ten jim ale pregnantně odpověděl takto: „*Nemyslím si, že se kolegové dotazují, aby se něco dozvěděli, ale proto, že hodlají protlačit své vlastní názory (to press their own points of view) [...] raději si poslechnu advokáty jednotlivých stran bez přerušování*“. Nicméně platí, že advokát, který nedokáže rychle a přesně odpovědět na otázku některého ze soudců, ztrácí přesvědčivost. Podobně soudci nemají rádi, když na svoji otázku nedostanou jasnou odpověď ano či ne, pokud ji požadovali a pokud otázka byla položena tak, že tuto odpověď umožňovala. Novodobý soud je poměrně „inkvizitorský“ a soudci začínají s otázkami brzy a mnohdy dominují celému advokátovu vystoupení. Rychle tak vyjdou najevo slabá místa v argumentaci určité strany, ale je jí tím zároveň dána příležitost tyto pasáže upřesnit a posílit.¹⁵

Je mnoho druhů *oral advocates*, jako se od sebe liší jednotliví lidé. Jak řečeno, doby velikých rétorů již pominuly, a tyto schopnosti, v osmnáctém a devatenáctém století velmi oceňované, se dnes pomíjejí. Přesto dobrý řečník má stále v americkém soudním systému větší šance na úspěch než právníký suchar, stroze analyzující fakta. Pohled ze soudní lavice je také poněkud jiný, než z hlediště veřejnosti. Pro většinu soudců je důležité, umí-li někdo mluvit „se soudem“ (*with the Court*) než jen „k soudu“ (*to the Court*). Ten první typ advokátů zná dobře svůj případ a ví, jak prodat jeho důležité body, na kterých se celé posouzení věci může zlomit. Umí navázat oční kontakt se soudci, dělá dramatické pauzy, dává prostor pro dotazy, o kterých přemýšlí, než odpoví. Ví, že soudci nejsou schopni všechno vstřebat, a proto umí ponechat méně zásadní otázky do písemného podání (*brief*). Druhý typ bývá nazýván lektor či učitel, který ukazuje, co všechno ví a jak

¹⁵ Již bylo zmíněno, že soudci v první polovině devatenáctého století vůbec nepřerušovali advokáty otázkami (*no question from the bench*). Jeden pozorovatel legendárního Marshallova soudu napsal v roce 1924: „*The Supreme Court is not only one of the most dignified and enlightened tribunals in the world, but one of the most patient. Counsel are heard in silence for hours, without being stopped.*“ *New York Statesman*. Feb. 7, 1824.

je připraven; snad ještě horší, než svůj projev číst, je poučovat soud jako kantor žáky. Většinou také mluví rychle, jelikož nechce, aby mu do pečlivě nacvičeného představení někdo zasahoval. Antonin Scalia jednomu takovému řekl do ticha po advokátově půlhodinovém nonstop monologu: „Konec vyučování pro dnešek, domácí úkoly znáte.“ Pozor ale také na příliš vášně a zaujetí pro věc, doplněné například i dramatickými gesty, jako jsou třeba údery dlaní do stolku. Soudci mají dnes rádi kontrolovaný entuziasmus. „Když nás někdo jako na divadle hromovým hlasem žádá o záchranu Listiny práv před vládou, nebo záchranu vlády před Listinou práv, moc to u našeho soudu nebude fungovat“, konstatoval kdysi předseda Rehnquist. Také je známo, že vysocí (volení) úředníci jako politici neovládají obvykle to, co je klíčové pro dobré veřejné vystoupení před soudem; podrobnou znalost precedentů, schopnost vystihnout právní a skutkovou podstatu věci a umět precizně odpovídat na dotazy soudců.¹⁶

Lze shrnout, že moderní *oral arguments* jsou právníckou konverzací, usměrňovanou soudci. Klíčovým slovem je flexibilita, se kterou dokáže právní zástupce okamžitě reagovat na otázky soudu, není vhodné odpovídat třeba „Vaše ctihodnosti, k tomuto bodu dojdou za chvíli“. Dobrý advokát vítá dotazy, jelikož zjistí, které aspekty věci soudci považují za problémové; zvládá jednat s nepřijemným soudcem, umí ale rozeznat také přátelské otázky (*friendly questions*), kterými mu chce některý soudce pomoci či napovědět a odpovídá také na hypotetické otázky, kterými soudci někdy zkoušejí právníkovu věrnost základní premise jeho argumentace. Je toho zkrátka mnoho, co musí dobrý právní zástupce promyslet a na co se připravit, než nastane ten okamžik, kdy předstoupí před Nejvyšší soud s úvodní frází „*Mr. Chief Justice, and may it please the Court.*“

5. Změna paradigmatu a výhled do budoucna

Pokud jde o materiální obsah rétorických přednesů, je každému poučenému pozorovateli brzy zřejmá jednostrannost obou hlavních pozic, v Evropě i v Americe: morální relativismus versus absolutizovaný objektivismus. Základy těchto krajních přístupů počínají již v antice u Prótagora a Platóna. Objektivní hodnotový řád byl od středověku po novověk promýšlen s pomocí terminologie, zahrnující cestu od Svatého Augustina po Blaise Pascala. Edmund Husserl se fenomenologií pokusil překonat jak induktivní metodu empirismu, tak deduktivní racionalistické postupy. Jeho znovunalezení intuice v poznávacím procesu pak bylo Maxem Schelerem aplikováno na hodnotovou oblast. Dnes se však etika v evropské oblasti vyhýbá metafyzice a řeší zejména problémy, které otevřela Habermasova a Apelova diskursivní teorie, nebo se vedou diskuse mezi Rawlsovým universalismem a různými druhy komunitarismu. Předpokládá se jakýsi společný charakter racionality a důvěřuje se předem domluvené proceduře argumentace. Tím vrcholí nepřilíš obdivuhodný vývoj, směřující v novověku k oddělení práva od morálky s abdikací na vyšší či mimolidský rozum, na Boha a na pevně stanovenou hierarchii hodnot s její integrativní funkcí. Jde o taková lidská práva a svobody, na které se racionální diskusí debatěři shodnou a překlenou různá stanoviska, aniž je ovšem konsenzus předem zajištěn.

Ve Spojených státech však stále existuje mnohem silnější – tradiční postup hledání pravdy, ovlivněný přirozeným právem (*natural law as a philosophical background to the*

¹⁶ Například John Ashcroft, *Attorney General* prezidenta Bushe, si pamatoval, že nedosahoval u soudu velkých výsledků, když byl ještě ministrem spravedlnosti za stát Missouri. Moudře se potom nechal v řízení před Nejvyšším soudem zastupovat schopnějším podřízeným a porušil tak neformální tradici, že každý *Attorney General of the United States* vystupuje před soudem sám.

Constitution), mnohem opravdovější a vlivnější než na starém kontinentu. Zde neznalost amerického práva nebo spíše povrchnost při jeho studiu vede často k předčasnému odsouzení. Někteří evropští experti, zejména z okruhu evropských levicových liberálů, kritizují americké soudce, že nepoužívají mezinárodní právo ani komparativní výklad; metody jako originalismus či intencionalismus pak považují za nemoderní, překonané až úsměvné. Ve světě *common law* je prý zase vůdčím elementem kanadská judikatura, a učit se lze i od Nejvyššího soudu Indie, Odvolacího soudu Nového Zélandu, Ústavního soudu Jižní Afriky nebo od australského Vysokého soudu.

Přítom precizní odůvodnění rozhodnutí amerických federálních soudů v čele s Nejvyšším soudem a odlišná stanoviska jednotlivých soudců jsou stále vzorem poctivé právní argumentace a ovlivňují poučené evropské soudce. Američanům bylo vždy podezřelé evropské sociální inženýrství, pozitivistické pojmání obsáhle založených základních práv, důraz na mohutné kodexy, podrobné definice či přehnaně – údajně vědecky – poji-mané otázky metodologie výkladu. S trochou nadsázky lze říci, že hlavní metodou výkladu je v Evropě eklekticismus. Americké právo je však výjimečně okolnostmi svého vzniku a dalšího vývoje; spočívá na individualismu a svobodě. Ve vztahu k nejbližšímu právnímu systému – anglickému – vyslovil již roku 1811 John Marshall: „*Říká se, že rozhodnutí přijatá britskými soudy po revoluci nejsou pro nás nijak závazná. S tím souhlasím, ale patří jim ta úcta a respekt, který mají závěry moudrých mužů, dlouhodobě studujících věc, kterou rozhodují.*“

Je známo, že odborné debaty se v moderní době opět více rétorizují; experti (jak v exaktních, tak i ve společenských vědách) poznávají, že nestojí nad zkoumanou realitou, ale jsou její součástí – věda sama pak legitimizuje otázky, mající alternativní řešení; tomu nahrávají také soudobé znalosti o jazyce, chápanému nejen v pragmatických a sociálních, ale také filozofických a psychologických souvislostech. Není důvod, aby tomu tak nebylo i v právnickém diskursu. Dochází ke znovuoobnově rétorických studií, zvláště v americkém systému porotního soudnictví a procesu s klíčovou rolí právníků jako velkých řečníků, se zaměřením na široké variace právníké rétoriky a její důsledky. Svě místo zde začne mít opět stále více klasická rétorika jako psychologie přesvědčování, učící ale také (*docere*), jak porozumět současným i starým textům a hledat pravdu. Tedy nikoliv jen jako „nástroj podvodu a klamu“, jak rétoriku definoval John Locke, či manipulativní technika sofistů, kritizovaná Platónem či Kantem, ale jako umění řeči (*oratio*), snažící se nejen o dosažení úspěchu při vyjadřování subjektivních názorů, ale také usilující o poznání skutečnosti (*epistémé*) a její vysvětlení. Neodmyslitelným předpokladem je přitom Cicero-novo spojení mravně dokonalého člověka a skvělého řečníka (*vir bonus, orator perfectus*), který ví, jak nalézat spravedlnost a jak přesvědčit soudce. Dovolí si někdo tvrdit, že Websterův výkon v případě Dartmouthské koleje byl jen pragmaticky vypočítaný na efekt a neopíral se o jeho hluboké přesvědčení? Je pravděpodobné, že impuls k renesanci tohoto druhu advokátské rétoriky přijde do Evropy opět ze Spojených států.

Oral Arguments and Famous Orators in History of the Supreme Court of the United States

Martin Dostál

Abstract: In the introduction, the author starts with description of the noble house of the Supreme Court and oral arguments here at the present time. The Court holds oral argument in about 80–90 cases each year and it is the only step in the process visible to the public and opportunity for the Justices to ask questions directly of the attorneys. Also, the argument procedure provides an opportunity for Justices to sense the position held by the other Justices. Before 1849, oral arguments were unrestricted and continued for days and drew a large crowd. The core of the article is dedicated to the great rhetors in the 19th century, headed with Daniel Webster, one of the highly regarded courtroom lawyers of the era and the leading constitutional scholar of his generation, with great influence on the legendary Marshall Court. In 1816, Webster passionately argued in favor of his alma mater, Dartmouth College v. Woodward. The New Hampshire legislature had passed new laws converting Dartmouth into a state institution. The Supreme Court of the United States ruled in favor of Webster and Dartmouth College. At the turn of the 21th century, we see a revival of rhetorical study, especially in American system of jury trial and procedure, with significant role of lawyers as great orators. The renewed importance of language (linguistic turn) and persuasion in the mediated environment, with the focus on the wide variations of lawyer's rhetoric and its consequences in the 20th century play a significant role in the increasing interest in rhetorics.

Key words: Oral arguments, rhetoric, orators, argument procedure, Marshall of the Court, Clerk of the Court, Solicitor General, American system of jury trial